

Crna Gora

Zavod za socijalnu i dječju zaštitu

**IZVJEŠTAJ O ORGANIZACIONOJ I KADROVSKOJ STRUKTURI
CENTARA ZA SOCIJALNI RAD CRNE GORE**

Podgorica
jul 2019. godine

IZVJEŠTAJ O ORGANIZACIONOJ I KADROVSKOJ STRUKTURI CENTARA ZA SOCIJALNI RAD CRNE GORE

1. MREŽA CENTARA ZA SOCIJALNI RAD U CRNOJ GORI

Crna Gora se nalazi u jugoistočnoj Evropi. Prema podacima poslednjeg popisa stanovništva iz 2011. godine u njoj živi 620,029 stanovnika, od kojih su 306,236 muškarci (49,39%), a 313,793 žene (50,61%). Ukupan broj djece je 145,126 ili 23,41% od ukupnog broja stanovnika.

Prema MONSTAT-ovim procjenama stanovništva sredinom 2017. godine u Crnoj Gori je bilo 622,373 stanovnika. Broj djece iznosio je 137,419 ili 22,10% od ukupnog broja stanovnika. Radno sposobno stanovništvo ili stanovništvo staro od 15 do 64 godine čini 418,630 ili 67,30% od ukupnog broja stanovnika. Na osnovu prirodnog priraštaja na 1000 stanovnika, broj stanovnika se godišnje poveća za 1,4%. Na 1000 stanovnika godišnje se sklopi 5,3 brakova što predstavlja stopu nupcijaliteta, dok je stopa divorcijaliteta 1,2. Stopa migracija u Crnoj Gori iznosi 8,4, što znači da je na 1000 stanovnika 8,4 lica promijenilo svoje mjesto prebivališta u okviru granica Crne Gore.

Crna Gora se uobičajeno dijeli na tri regije, primorsku, centralnu/središnju i sjevernu, koje se značajno razlikuju po svojim geografskim, demografskim, ekonomskim i drugim karakteristikama, te sveukupnim resursima od značaja za nesmetano zadovoljavanje potreba stanovništva. U tabeli broj 1 prikazani su osnovni statistički pokazatelji po regionima Crne Gore.

Tabela br. 1: Regioni Crne Gore, osnovni pokazatelji (izvor: Popis stanovništva 2011, Zavod za statistiku MONSTAT)

Regioni	Stanovništvo	Površina (km ²)	Gustina naseljenosti	Stanovništvo %	Teritorija %
Sjeverni region	177,837	7,304	24,35	28,7	52,9
Središnji region	293,509	4,917	59,69	47,3	35,6
Primorski region	148,683	1,591	93,45	24,0	11,5

Teritorija Crne Gore pokrivena je mrežom od **trinaest centara za socijalni rad**, od kojih su pet centara osnovani za teritoriju jedne opštine (Danilovgrad, Cetinje, Herceg Novi, Bijelo Polje i Rožaje), dok su ostalih osam centara međuopštinski sa formiranim područnim jedinicama na teritoriji drugih opština u svojoj nadležnosti. Četiri centra za socijalni rad (centri sa sjedištem u Baru, Mojkovcu, Pljevljima i Plavu) imaju u svom sastavu po jednu područnu jedinicu, a četiri centra za socijalni rad (centri sa sjedištem u Podgorici, Nikšiću, Kotoru i Beranama) obuhvataju po dvije područne jedinice, što ukupno čini **dvanaest područnih jedinica**.

Ovakvom mrežom centara za socijalni rad i njihovih područnih jedinica, koja je ustanovljena u dosadašnjem toku reforme sistema socijalne i dječje zaštite (imajući u vidu osnivanje novih opština) poboljšana je pristupačnost pravima iz socijalne i dječje zaštite stanovnicima Crne Gore. Centri za socijalni rad i područne jedinice pretežno su locirani u centrima gradskih naselja, blizu zgrade opštine i drugih službi, što potencira njihovu dostupnost većem broju korisnika, pri čemu se i dalje značajno razlikuju po arhitektonskoj prilagođenosti objekata, posebno u pogledu njihove pristupačnosti osobama sa invaliditetom, kao i po broju i opremljenosti kancelarija sa kojima raspolažu, broju stručnih radnika koji dijele kancelariju, uslovima u prostoru za čekanje na prijem, posjedovanju posebno oprijedelnog i opremljenog prostora za rad sa porodicama, grupni rad, nadgledanje kontakata između roditelja i djece i sl.

Pravilnikom o organizaciji, normativima, standardima i načinu rada centra za socijalni rad propisano je centar za socijalni rad treba da ima najmanje: tri stručna radnika na osnovnim stručnim poslovima socijalne i dječje zaštite, jednog stručnog radnika na pravnim poslovima, dva radnika na administrativno-finansijskim poslovima i jednog radnika na tehničkim poslovima.

Područna jedinica centra treba da ima najmanje: dva stručna radnika na osnovnim stručnim poslovima socijalne i dječje zaštite, jednog stručnog radnika na pravnim poslovima, jednog

radnika na administrativno-financijskim poslovima i jednog radnika na tehničkim poslovima. **Izuzetno, ako teritorija opštine za koju je područna jedinica osnovana ima manje od 6,000 stanovnika treba da ima najmanje jednog stručnog radnika na osnovnim stručnim poslovima, jednog stručnog radnika na pravnim poslovima i jednog radnika na administrativno-financijskim poslovima.**

Kancelarija treba da ima najmanje jednog stručnog radnika na osnovnim stručnim poslovima socijalne i dječje zaštite.

Pravilnik o organizaciji, normativima, standardima i načinu rada centra za socijalni rad dalje definiše da ako centar za socijalni rad, za teritoriju za koju je osnovan, ima: više od 10,000 stanovnika, na svakih daljih 5,000 stanovnika, treba da ima jednog stručnog radnika na osnovnim stručnim poslovima socijalne i dječje zaštite; manje od 30,000 stanovnika, na svakih daljih 30,000 stanovnika, treba da ima jednog stručnog radnika na pravnim poslovima; do 100,000 stanovnika treba da ima jednog stručnog radnika na poslovima planiranja i razvoja, odnosno po jednog stručnog radnika na ovim poslovima na svakih daljih 50,000 stanovnika. Takođe, propisano je i da **centar za socijalni rad treba da ima najmanje 50% socijalnih radnika od ukupnog broja stručnih radnika.**

Pored prethodno navedenih radnika centar u skladu sa Pravilnikom treba da ima: jednog radnika na administrativno-financijskim i jednog radnika na tehničkim poslovima kada je osnovan za teritoriju koja ima manje od 30,000 stanovnika; dva radnika na administrativno-financijskim poslovima i jednog radnika na tehničkim poslovima kada je osnovan za teritoriju od 30,000 do 60,000 stanovnika; tri radnika na administrativno-financijskim i dva radnika na tehničkim poslovima kada je osnovan za teritoriju od 60,000 do 100,000 stanovnika; četiri radnika na administrativno-financijskim poslovima i dva radnika na tehničkim poslovima kada je osnovan za teritoriju od 100,000 do 150,000 stanovnika; i pet radnika na administrativno-financijskim poslovima i tri radnika na tehničkim poslovima kada je osnovan za teritoriju od 150,000 do 200,000 stanovnika.

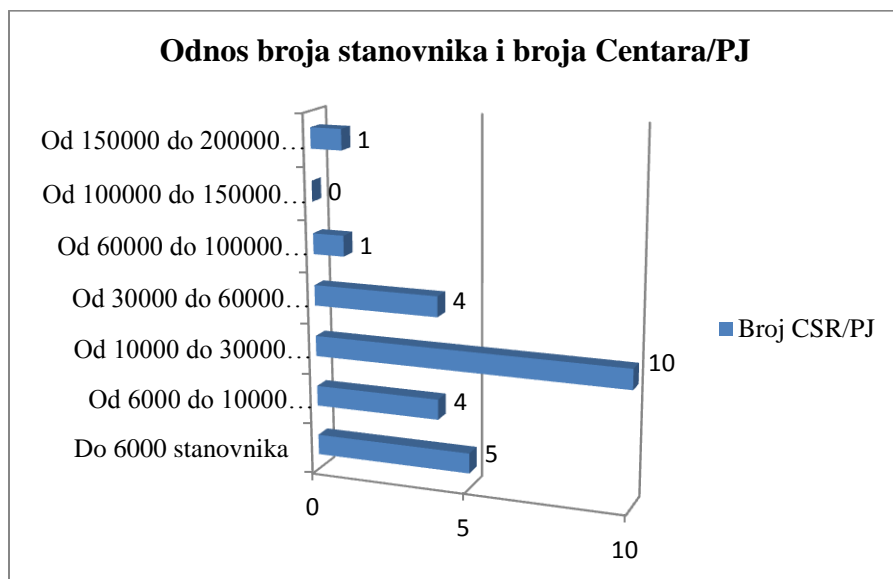
Dodatno, u odnosu na minimalni broj radnika u zavisnosti od broja stanovnika koje pokriva centar za socijalni rad i povećanja broja korisnika u prethodnoj godini, razuđenosti teritorije ili posebno složene strukture korisnika, određuje se ukupan broj zaposlenih u centru za socijalni rad.

Od 12 područnih jedinica 5 ili 41,67% su **osnovane za teritoriju opština koje imaju manje od 6,000 stanovnika** (prema popisu stanovništva iz 2011. godine), i to su: PJ Šavnik (2,070 stanovnika); PJ Plužine (3,246 stanovnika); PJ Žabljak (3,569 stanovnika); PJ Gusinje (4,239 stanovnika) i PJ Andrijevića (5,071 stanovnika). 2 od 13 centara za socijalni rad, što čini 15,38% centara, **osnovani su za teritorije opština sa manje od 10,000 stanovnika**: Centar za socijalni rad za opštinu Mojkovac (8,622 stanovnika) i Centar za socijalni rad za opštinu Plav (8,869 stanovnika). Za teritorije opština sa manje od 10,000 stanovnika osnovane su i 2 područne

jedinice: PJ Petnjica (6,686 stanovnika) i PJ Kolašin (8,380 stanovnika), koje čine 16,67% područnih jedinica). 5 centara za socijalni rad ili 38,46 % osnovani su za teritorije opština od 10,000 do 30,000 stanovnika, i to su: Centar za socijalni rad za opštinu Cetinje (16,657 stanovnika); Centar za socijalni rad za opštinu Danilovgrad (18,472 stanovnika); Centar za socijalni rad za opštinu Kotor (22,601 stanovnika); Centar za socijalni rad za opštinu Rožaje (22,964 stanovnika) i Centar za socijalni rad za opštinu Berane (27,284 stanovnika). Takođe, 5 područnih jedinica ili 41,67% osnovane su za teritorije opština koje imaju između 10,000 i 30,000 stanovnika: PJ Tuzi (12,096 stanovnika); PJ Tivat (14,031 stanovnika); PJ Golubovci (16,231 stanovnika); PJ Budva (19,218 stanovnika) i PJ Ulcinj (19,921 stanovnika). 4 centra za socijalni rad ili 30,77% osnovani su za teritorije opština koje imaju između 30,000 i 60,000 stanovnika: Centar za socijalni rad Pljevlja (30,786 stanovnika); Centar za socijalni rad Herceg Novi (30,864 stanovnika); Centar za socijalni rad Bar (42,048 stanovnika) i Centar za socijalni rad Bijelo Polje (46,051 stanovnika). 1 centar za socijalni rad ili 7,69% od ukupnog broja centara osnovan je za teritoriju opštine koja ima između 60,000 i 100,000 hiljada stanovnika – Centar za socijalni rad Nikšić (72,443 stanovnika). Takođe, 1 centar za socijalni rad ili 7,69% osnovan je za teritoriju opštine koja ima između 150,000 i 200,000 stanovnika – Centar za socijalni rad Podgorica (157,610 stanovnika).

U grafikonu broj 1 prikazana je distribucija centara za socijalni rad, odnosno područnih jedinica prema broju stanovnika opštine za koju su nadležni.

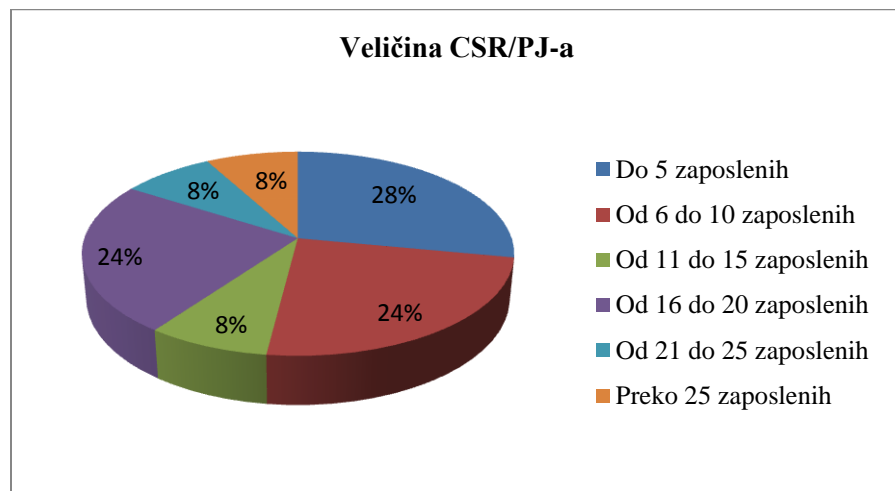
Grafikon br. 1: Broj stanovnika opština za koje su centri za socijalni rad, odnosno područne jedinice zaduženi

Iz grafikona je vidljivo da je najveći broj centara i područnih jedinica, posmatranih zajedno, nadležnih za opštine koje imaju između 10,000 i 30,000 stanovnika.

U narednom grafikonu prikazana je podjela centara za socijalni rad i područnih jedinica prema broju zaposlenih, što određuje njihovu veličinu.

Grafikon br. 2: Veličina centara za socijalni rad i područnih jedinica

Iz grafikona broj vidimo da **preko 50% centara za socijalni rad i područnih jedinica imaju manje od 10 zaposlenih.**

Shodno Pravilniku o organizaciji, normativima, standardima i načinu rada centra za socijalni rad, centar obavlja djelatnost, po pravilu, u okviru službi, koje se obrazuju prema vrsti, složenosti, prirodi i međusobnoj povezanosti poslova u centru. Uslovi za formiranje službi određeni su brojem i strukturom zaposlenih.

U centru se mogu obrazovati službe za: 1) djecu i mlade; 2) odrasla i stara lica; 3) materijalna davanja i pravne poslove; i 4) finansijsko – administrativne i tehničke poslove. Takođe, zavisno od broja i strukture zaposlenih, mogu se organizovati i druge službe.

U centrima koji, s obzirom na broj i strukturu zaposlenih, ne ispunjavaju uslove za obrazovanje stručnih službi (služba za djecu i mlade; služba za odrasla i stara lica i služba za materijalna davanja i pravne poslove), **poslove tih službi obavljaju svi stručni radnici, u skladu sa aktom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji centra.**

Pravilnikom je propisano da se u centru koji ima do 10 stručnih radnika poslovi obavljaju **u okviru jedne stručne službe.** U postojećoj mreži centara za socijalni rad, 7 od 13 centara, što čini više od polovine centara za socijalni rad (53,85%), imali su 10 ili manje zaposlenih stručnih radnika na dan 31.12.2018. godine.

Za Centre koji imaju od 11 do 16 stručnih radnika, Pravilnik predviđa da se služba za djecu i mlade i služba za odrasla i stara lica, obrazuju kao **jedinstvena stručna služba**. Takvu strukturu zaposlenih je na dan 31.12. 2018. godine imalo 4 od 13 centara za socijalni rad (30,77%).

Da bi se služba za djecu i mlade i služba za odrasla i stara lica obrazovale kao **odvojene stručne službe**, centar bi trebalo da ima minimalno 16 stručnih radnika. Dodatno, Pravilnik predviđa da se ove službe mogu organizovati kao odvojene službe ako centar ima najmanje 6 stručnih radnika na osnovnim stručnim poslovima socijalne i dječje zaštite, najmanje po tri u svakoj stručnoj službi. Takođe, po Pravilniku poslove rukovodioca stručne službe obavlja stručni radnik na osnovnim stručnim poslovima socijalne i dječje zaštite.

Samo 2 od 13 centara za socijalni rad (15,38%) na dan 31.12.2018. godine ispunjavaju sve uslove predviđene Pravilnikom u pogledu broja i strukture zaposlenih da mogu obrazovati odvojene stručne službe.

Služba za materijalna davanja i pravne poslove može se obrazovati kao posebna stručna služba ako ima najmanje dva stručna radnika na pravnim poslovima i jednog stručnog radnika na osnovnim stručnim poslovima socijalne i dječje zaštite. Stručni radnik na pravnim poslovima obavlja poslove rukovodioca ove stručne službe.

Uslovi za obrazovanje službe za finansijsko-administrativne i tehničke poslove nijesu propisani Pravilnikom, već je ostavljeno centrima za socijalni rad da obavljanje poslova ove službe bliže urede aktom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji centra. Mogućnost da formiraju službu za finansijsko-administrativne i tehničke poslove iskoristili su gotovo svi centri za socijalni rad. Jedino Centar za socijalni rad za opštinu Mojkovac prema dostavljenim podacima nije imao formiranu nijednu službu na dan 31.12.2018. godinu.

1.2. ORGANIZACIONA I KADROVSKA STRUKTURA ZAPOSLENIH

Na dan 31.12.2018. godine u centrima za socijalni rad u Crnoj Gori bilo je zaposleno 430 radnika, čiju strukturu prema radnom statusu prikazujemo u tabeli broj 2.

Tabela br. 2: Broj svih zaposlenih i ostalih angažovanih u centrima za socijalni rad na dan 31.12.2018. godine

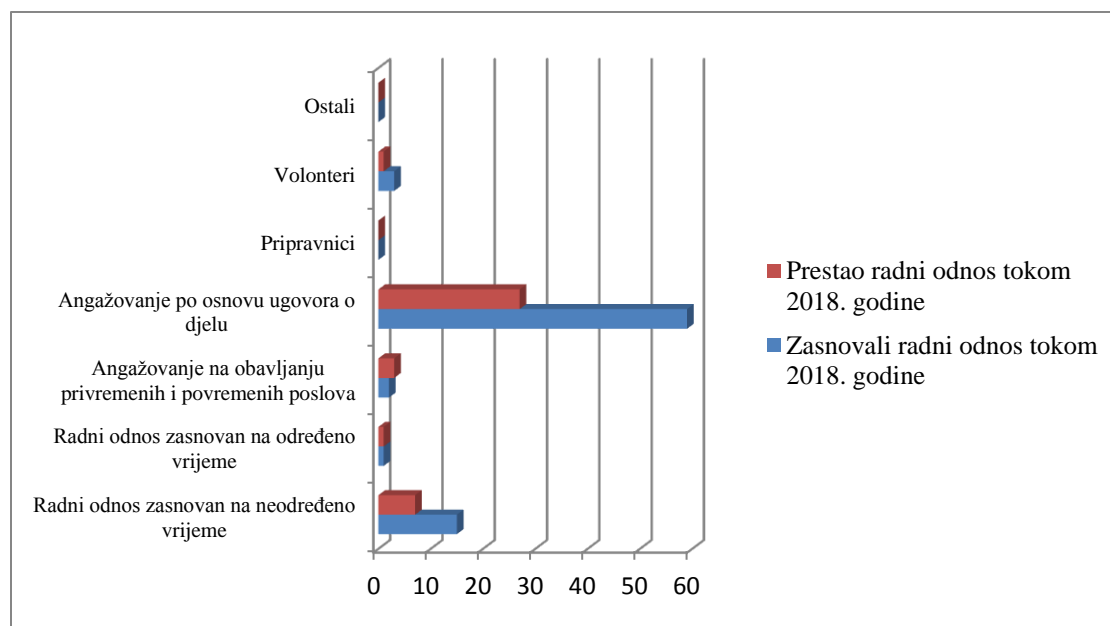
Status zaposlenih i ostalih angažovanih izvršilaca	Broj radnika	Procenat
Radni odnos zasnovan na neodređeno vrijeme	378	87,91%
Radni odnos zasnovan na određeno vrijeme	10	2,33%
Angažovanje na obavljanju privremenih i povremenih poslova	0	0,00%
Angažovanje po osnovu ugovora o djelu	40	9,30%
Pripravnici	0	0,00%
Volonteri	2	0,46%
Ostali	0	0,00%
UKUPNO	430	100,00%

Iz budžeta je finansirano 390 radnika (90,70%), a 40 (9,30%) finansirano je iz projektnih sredstava.

Tokom 2018 godine 15 radnika je zasnovalo radni odnos na neodređeno vrijeme i 1 radnik na određeno vrijeme, dok je za 7 zaposlenih na neodređeno vrijeme i jednog zaposlenog na određeno vrijeme prestao radni odnos u 2018. godini. **Odnos između broja zaposlenih kojima je prestao radni odnos i novozaposlenih je 1:2.** Novozaposleni radnici čine 3,78% radnika zaposlenih na neodređeno vrijeme. Fluktuacija zaposlenih bila je najveća u grupi radnika angažovanih po osnovu ugovora o djelu, koji su finansirani iz projektnih sredstava, što je i očekivano.

Radi bolje preglednosti podatke o kretanju broja zaposlenih tokom 2018 prikazaćemo i grafički.

Grafikon br. 3: Fluktuacija zaposlenih i drugih angažovanih izvršilaca tokom 2018. godine

Iako neznatno zastupljeno, angažovanje volontera u nekim centrima za socijalni rad može ukazivati na postepeno otvaranje centara ka kombinovanju sopstvenih ljudskih resursa sa dodatnim kroz volonterizam i druge oblike uključivanja tzv. spoljnjih saradnika. Volonteri mogu sa sobom donijeti nova znanja, vještine i ideje u centre za socijalni rad, pružiti pomoć zaposlenima i olakšati povezivanje nekih korisničkih grupa sa ustanovom putem terenskog rada i drugih aktivnosti. S obzirom na generalno prepoznat značaj volonterizma u socijalnom radu i perspektivu daljeg razvoja prakse uključivanja volontera u centre za socijalni rad i druge ustanove socijalne i dječje zaštite, značajno je uspostavljanje jasnih smjernica i procedura za njihovo angažovanje, te sistemskog pristupa njihovoj edukaciji i nadzoru, kako bi se osigurala dobrobit korisnika.

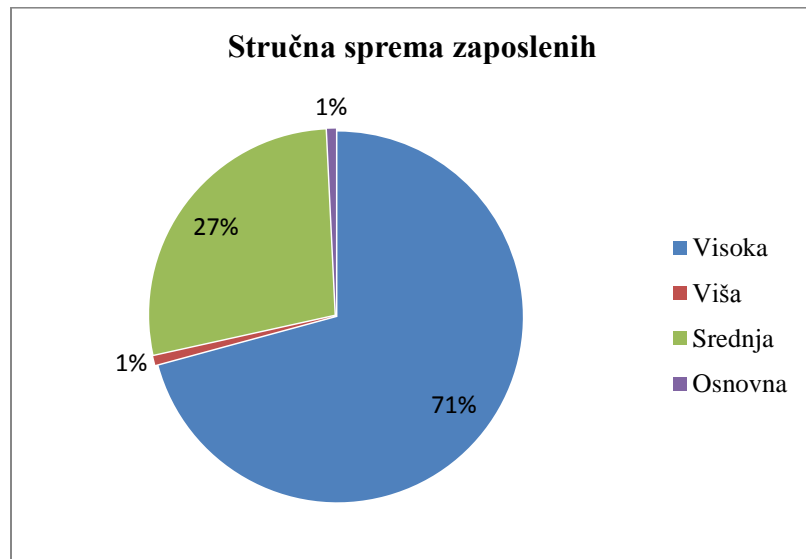
U daljem izlaganju usmjerićemo se samo na radnike u centrima za socijalni rad koji su finansirani iz budžeta i obavljaju poslove javnih ovlašćenja.

Od ukupno 390 radnika zaposlenih u centrima za socijalni rad na poslovima javnih ovlašćenja na dan 31.12.2018. godine, na neodređeno vrijeme je zaposleno 378 radnika, odnosno 96,92%. Na određeno vrijeme zaposleno je 10 radnika, što čini 2,56% zaposlenih, dok su 2 radnika, ili 0,52% zaposlena po osnovu ugovora o djelu. U podgrupi zaposlenih na određeno vrijeme dominiraju stručni radnici kojih ima 8, ili 3,48% u odnosu na broj stručnih radnika zaposlenih u centrima za socijalni rad na dan 31.12.2018. godine. Među stručnim radnicima zaposlenim na određeno vrijeme zastupljeni su radnici različitih stručnih profila, i to: 4 socijalna radnika, 2 pravnik, 1 psiholog i 1 pedagog. Podaci o stručnim radnicima angažovanim na određeno vrijeme upućuju

na to da centri za socijalni rad imaju potrebu za dodatnom radnom snagom, i to najviše za socijalnim radnicima, ali i za stručnim radnicima drugih stručnih profila.

Obrazovna struktura zaposlenih u centrima za socijalni rad i područnim jedinicama na dan 31.12.2018. godine prikazana je u grafikonu broj 4.

Grafikon br. 4: Obrazovna struktura zaposlenih na dan 31.12.2018. godine

Iz grafičkog prikaza može se zaključiti da zaposlene u centrima za socijalni rad i područnim jedinicama karakteriše visok nivo obrazovanosti. U strukturi zaposlenih ubjedljivo dominiraju oni sa visokom stručnom spremom, koji čine 71% ili preko 2/3 svih zaposlenih.

U tabeli broj 3 prikazan je broj radnika na poslovima javnih ovlašćenja u centrima za socijalni rad i područnim jedinicama na dan 31.12.2018. godine, razvrstanih prema primarnim grupama poslova. U podgrupu radnika na osnovnim stručnim poslovima socijalne i dječje zaštite uključili smo sve stručne radnike, izuzev direktora centara, koji u pogledu svog stručnog profila ispunjavaju uslove propisane za obavljanje ovih poslova, bez obzira jesu li na njima konkretno angažovani (imajući u vidu različite poslove i pozicije u organizacionoj strukturi na kojima se mogu nalaziti – rukovodioci PJ, rukovodioci službe u CSR, supervizori, stručni radnici na poslovima planiranja i razvoja), a polazeći od kriterijuma relevantnih za određivanje minimalnog broja zaposlenih u centru za socijalni rad, odnosno područnoj jedinici i činjenice da su ovo bazični poslovi u centrima za socijalni rad u smislu direktnog stručnog rada sa korisnicima, kao i da stručne kvalifikacije predviđene za obavljanje ovih poslova predstavljaju nužan uslov i za većinu drugih stručnih poslova u socijalnoj i dječjoj zaštiti (u skladu sa Pravilnikom o bližim uslovima i standardima za obavljanje stručnih poslova u socijalnoj i dječjoj zaštiti). Direktori su, bez obzira na njihov stručni profil, svrstani u kategoriju ostali zaposleni, gdje su svrstani i drugi zaposleni koji po svom stručnom profilu ne pripadaju grupi stručnih radnika, niti su prepoznati kao radnici na administrativno-finansijskim i tehničkim poslovima. Iz podataka koje su dostavili

centri uočena je nedovoljna/nejasna diferencijacija između administrativno finansijskih i tehničkih poslova, što nagovještava postojanje određene arbitrarnosti prilikom raspoređivanja radnika na ove poslove, a samim tim je upitan i kriterijum njihovog razvrstavanja iz kog razloga smo se odlučili da ih prikazemo zbirno, kao jednu kategoriju.

Tabela br. 3: Zaposleni u centrima za socijalni rad na dan 31.12.2018. godine

Centri za socijalni rad	Broj zaposlenih	Broj stručnih radnika	Broj radnika na osnovnim stručnim poslovima	Broj pravnika	Broj radnika na administrativno-finansijskim i tehničkim poslovima	Ostali zaposleni
Podgorica	86	53	43	10	25	8
PJ Golubovci	7	3	2	1	4	0
PJ Tuzi	6	4	3	1	2	0
Nikšić	47	25	21	4	16	6
PJ Plužine	4	2	1	1	2	0
PJ Šavnik	4	2	1	1	2	0
Danilovgrad	16	5	4	1	10	1
Cetinje	18	8	6	2	7	3
Kotor	15	9	7	2	5	1
PJ Tivat	7	5	4	1	2	0
PJ Budva	5	5	4	1	0	0
Herceg Novi	17	10	7	3	6	1
Bar	23	15	11	4	7	1
PJ Ulcinj	7	5	4	1	2	0
Berane	20	12	9	3	7	1
PJ Andrijevića	4	3	2	1	1	0
PJ Petnjica	4	3	2	1	1	0
Rožaje	19	12	9	3	2	5
Plav	17	10	8	2	6	1
PJ Gusinje	4	3	1	2	1	0
Bijelo Polje	24	13	9	4	10	1
Mojkovac	9	5	4	1	3	1

PJ Kolašin	8	6	4	2	2	0
Pljevlja	15	10	8	2	4	1
PJ Žabljak	4	2	1	1	2	0
Ukupno	390	230	175	55	129	31

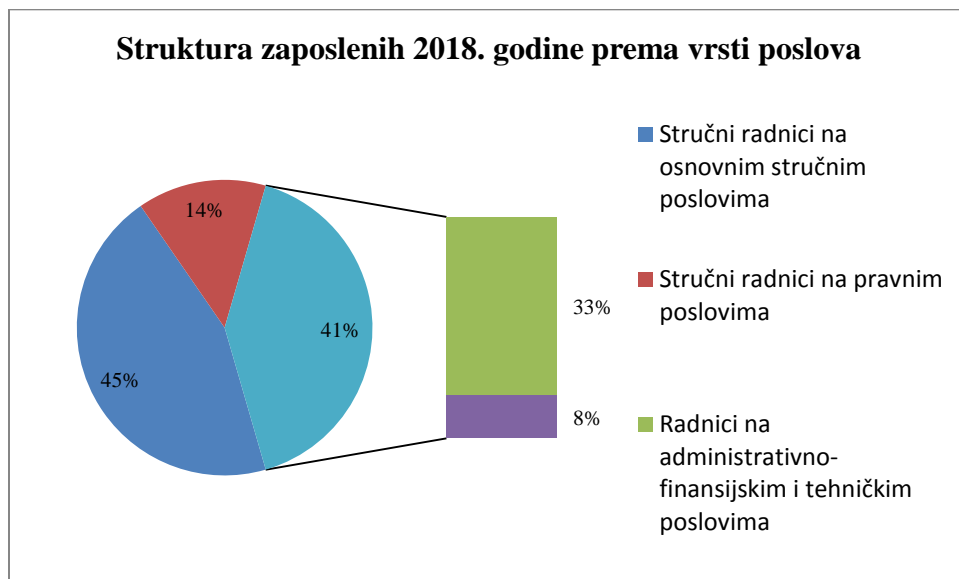
U cilju obuhvatnog uvida u strukturu zaposlenih u tabeli br. 3 prikazujemo zastupljenost svake od prethodno definisanih kategorija zaposlenih na nivou cjelokupnog uzorka.

Tabela br. 4: Osnovna struktura zaposlenih u centrima za socijalni rad na dan 31.12.2018. godine

Zaposleni u CSR prema grupi poslova	Broj zaposlenih	Procenat
Stručni radnici na osnovnim stručnim poslovima	175	44,87%
Stručni radnici na pravnim poslovima	55	14,10%
Radnici na administrativno-finansijskim i tehničkim poslovima	129	33,08%
Ostali zaposleni	31	7,95%
Ukupno	390	100,00%

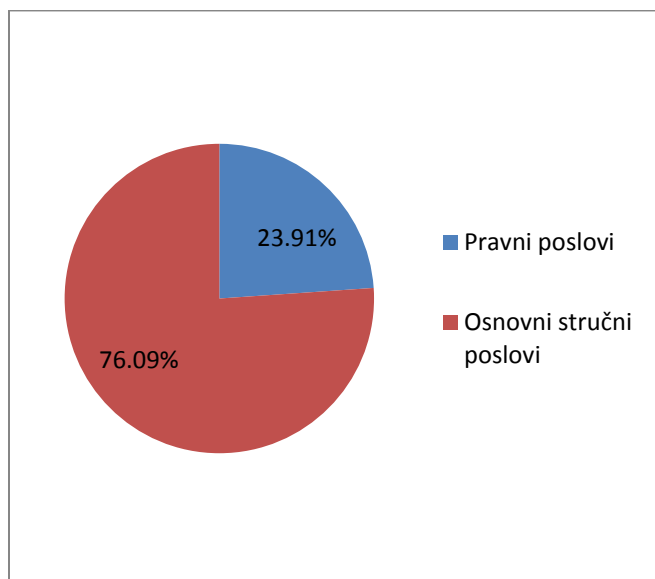
Radi veće ilustrativnosti dajemo i grafički prikaz strukture zaposlenih u centrima za socijalni rad i područnim jedinicama u skladu sa definisanim kategorijama.

Grafikon br. 5: Osnovna struktura zaposlenih u centrima za socijalni rad na dan 31.12.2018. godine

Iz tabele broj 4 i grafikona broj 5 vidimo da od ukupno 390 zaposlenih u centrima za socijalni rad i područnim jedinicama, stručnih radnika (stručni radnici na osnovnim stručnim poslovima i stručni radnici na pravnim poslovima) ima 230 ili 58,97%, dok broj radnika na administrativno – finansijskim i tehničkim poslovima iznosi 129 ili 33,08%, što zajedno sa kategorijom ostali zaposleni (u kojoj se nalazi 31 radnik ili 7,95%), čini 160 radnika ili 41,03%. Broj stručnih radnika koji po svojim kvalifikacijama ispunjavaju uslove propisane za obavljanje osnovnih stručnih poslova u socijalnoj i dječjoj zaštiti je 175, što čini 44,87 % svih zaposlenih, dok je njihov udio u strukturi zaposlenih stručnih radnika 76,09%. Broj stručnih radnika na pravnim poslovima je 55, što predstavlja 14,10% od ukupno zaposlenih radnika, odnosno 23,91% od stručnih radnika. U grafikonu broj 2 prikazana je zastupljenost pravnika i stručnih radnika na osnovnim stručnim poslovima socijalne i dječje zaštite u podgrupi zaposlenih stručnih radnika.

Grafikon br. 6: Struktura zaposlenih stručnih radnika u centrima za socijalni rad na dan 31.12.2018. godine prema vrsti stručnih poslova

Iz grafičkog prikaza strukture zaposlenih stručnih radnika jasno vidimo da pravnici čine blizu 1/4 stručnih radnika, dok stručni radnici kvalifikovani za obavljanje osnovnih stručnih poslova obuhvataju nešto više od 3/4 stručnih radnika.

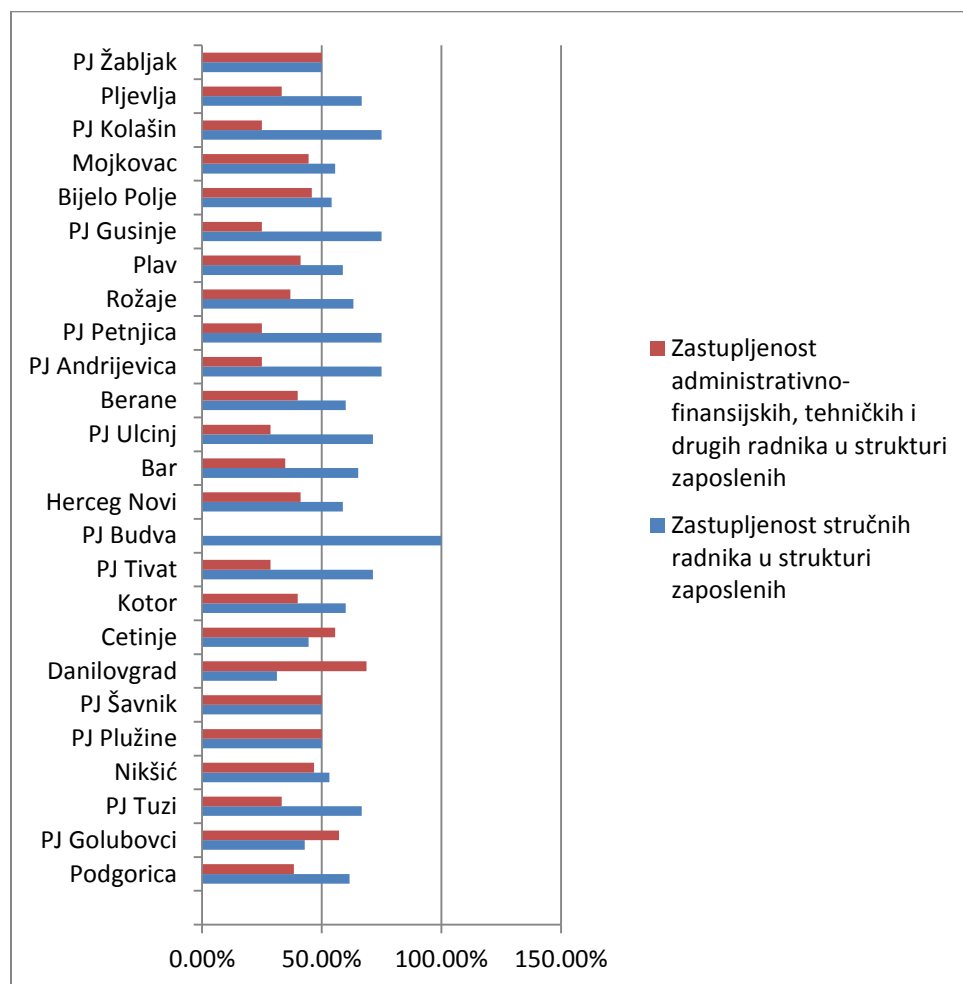
S obzirom da se centri za socijalni rad, kao i područne jedinice, međusobno razlikuju u pogledu zastupljenosti posmatranih kategorija radnika u strukturi zaposlenih, u tabeli br. 4 prikazujemo kako izgleda ova struktura na nivou pojedinačnih centara za socijalni rad i područnih jedinica na dan 31.12.2018. godine (podaci generisani na osnovu tabele br. 2).

Tabela br. 5: Procentualna zastupljenost osnovnih grupa zaposlenih u centrima za socijalni rad na dan 31.12.2018. godine (veza: tabela br. 2).

Osnovna struktura zaposlenih u CSR i PJ	Zastupljenost stručnih radnika u strukturi zaposlenih	Zastupljenost administrativno-finansijskih, tehničkih i drugih radnika u strukturi zaposlenih	Zastupljenost radnika na osnovnim stručnim poslovima u strukturi stručnih radnika	Zastupljenost pravnika u strukturi stručnih radnika
Podgorica	61,63%	38,37%	81,13%	18,87%
PJ Golubovci	42,86%	57,14%	66,67%	33,33%
PJ Tuzi	66,67%	33,33%	75,00%	25,00%
Nikšić	53,19%	46,81%	84,00%	16,00%
PJ Plužine	50,00%	50,00%	50,00%	50,00%
PJ Šavnik	50,00%	50,00%	50,00%	50,00%
Danilovgrad	31,25%	68,75%	80,00%	20,00%
Cetinje	44,44%	55,56%	75,00%	25,00%
Kotor	60,00%	40,00%	77,78%	22,22%
PJ Tivat	71,43%	28,57%	80,00%	20,00%
PJ Budva	100,00%	0,00%	80,00%	20,00%
Herceg Novi	58,82%	41,18%	70,00%	30,00%
Bar	65,22%	34,78%	73,33%	26,67%
PJ Ulcinj	71,43%	28,57%	80,00%	20,00%
Berane	60,00%	40,00%	75,00%	25,00%
PJ Andrijevića	75,00%	25,00%	66,67%	33,33%
PJ Petnjica	75,00%	25,00%	66,67%	33,33%
Rožaje	63,16%	36,84%	75,00%	25,00%
Plav	58,82%	41,18%	80,00%	20,00%
PJ Gusinje	75,00%	25,00%	33,33%	66,67%
Bijelo Polje	54,17%	45,83%	69,23%	30,77%
Mojkovac	55,56%	44,44%	80,00%	20,00%
PJ Kolašin	75,00%	25,00%	66,67%	33,33%
Pljevlja	66,67%	33,33%	80,00%	20,00%
PJ Žabljak	50,00%	50,00%	50,00%	50,00%

Dio podataka iz tabele broj 4 ćemo radi bolje preglednosti i lakšeg upoređivanja prikazati i grafički.

Grafikon br. 7: Osnovna struktura zaposlenih u centrima za socijalni rad i područnim jedinicama na dan 31.12.2018. godine

Iz tabele broj 5 i grafikona broj 7 može se zaključiti da najpovoljniju strukturu zaposlenih, s obzirom na odnos stručnih radnika i drugih zaposlenih, te odnos radnika kvalifikovanih za obavljanje osnovnih stručnih poslova i pravnika, imaju centri za socijalni rad za opštine Pljevlja, Bar, Rožaje, Podgorica, Kotor i Berane (posmatrani bez područnih jedinica). Najmanje povoljna struktura zaposlenih zapaža se u centrima za socijalni rad za opštine Danilovgrad i Cetinje. Polovina područnih jedinica ima povoljnu strukturu zaposlenih shodno navedenom kriterijumu, i to su: Tivat, Ulcinj, Kolašin, Andrijevica, Petnjica i Tuzi. Manje povoljnu strukturu ima PJ Gusinje u kojoj pravnici preovlađuju među stručnim radnicima, kao i PJ Budva u kojoj nema zaposlenih na administrativno-finansijskim i tehničkim poslovima. Najnepovoljniju strukturu zaposlenih ima PJ Golubovci koja ima veći broj administrativno-finansijskih, tehničkih i drugih radnika u odnosu na broj stručnih radnika. Takođe, kao nepovoljna može se opisati i struktura područnih jedinica u kojima je izjednačen broj stručnih radnika i drugih zaposlenih, kao i broj pravnika i stručnih radnika na osnovnim stručnim poslovima socijalne i dječje zaštite (Plužine, Šavnik i Žabljak).

Imajući u vidu poslove i zadatke koji su centrima za socijalni rad povjereni zakonom poželjno bi bilo da na najmanje dva stručna radnika koji su angažovani u direktnom radu sa korisnicima dođe jedan zaposleni na drugim poslovima, uključujući stručne radnike na pravnim poslovima, stručne radnike na poslovima planiranja i razvoja, kao i zaposlene na administrativno – finansijskim i tehničkim poslovima.

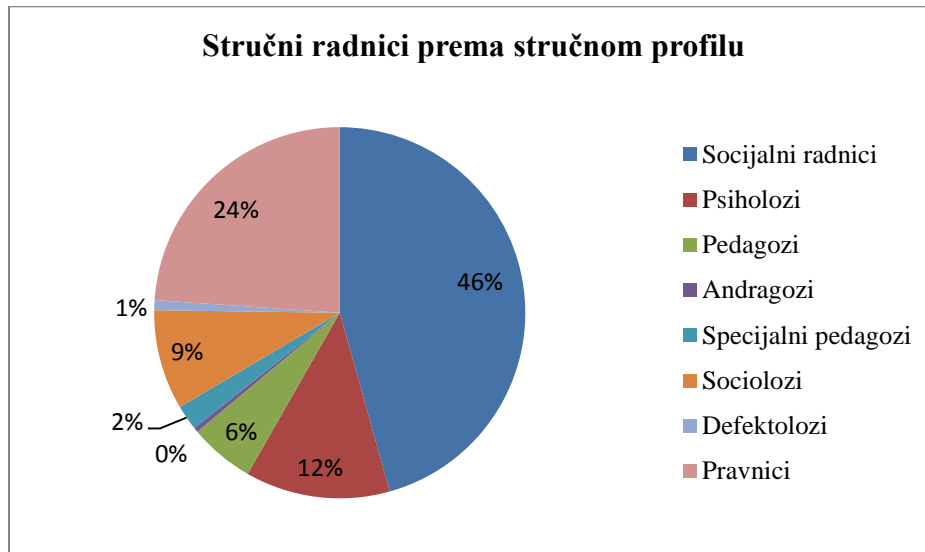
Da bi precizirali sliku o strukturi zaposlenih stručnih radnika u centrima za socijalni rad u tabeli broj 5 prikazujemo distribuciju stručnih radnika prema njihovim stručnim profilima.

Tabela br. 6: Zaposleni stručni radnici u centrima za socijalni rad (zajedno sa područnim jedinicama) na dan 31.12.2018. godine prema stručnim profilima

Stručni radnici u CSR po stručnom profilu	socijalni radnici	psiholozi	pedagozi	andragozi	specijalni pedagozi	sociolozi	defektolozi	pravnici	Ukupno
Podgorica sa PJ	34	8	1	0	1	4	0	12	60
Nikšić sa PJ	9	2	6	0	0	6	0	6	29
Danilovgrad	2	1	0	0	0	1	0	1	5
Cetinje	2	1	0	0	0	3	0	2	8
Kotor sa PJ	10	3	1	0	1	0	0	4	19
Herceg Novi	5	1	1	0	0	0	0	3	10
Bar sa PJ	8	3	1	0	1	2	0	5	20
Berane sa PJ	6	4	1	1	1	0	0	5	18
Rožaje	7	1	1	0	0	0	0	3	12
Plav sa PJ	6	1	1	0	0	1	0	4	13
Bijelo Polje	5	2	0	0	1	1	0	4	13
Mojkovac sa PJ	6	0	0	0	0	1	1	3	11
Pljevlja sa PJ	5	2	0	0	0	1	1	3	12
Ukupno	105	29	13	1	5	20	2	55	230

Zastupljenost različitih stručnih profila zaposlenih na nivou cjelokupnog uzorka stručnih radnika prikazana je grafikonom broj 4.

Grafikon broj 8: Stručni radnici zaposleni u centrima za socijalni rad na dan 31.12.2018. godine prema stručnim profilima

Iz grafičkog prikaza vidljivo je da socijalni radnici čine blizu 1/2 zaposlenih stručnih radnika u centrima za socijalni rad (45,65%), zatim slijede pravnici kojih je nešto manje od 1/4 (23,91%), dok stručni radnici drugih profesija zauzimaju više od 1/4 ili približno 1/3 uzorka stručnih radnika (30,43%). Unutar grupe stručnih radnika drugih profesija najbrojniji su psiholozi (12,61%), a potom dolaze sociolozi (8,70%), pedagozi (5,65%) i specijalni pedagozi (2,17%), dok je prisustvo stručnih radnika drugih profila/profesija gotovo zanemarljivo. Pravilnikom o organizaciji, normativima, standardima i načinu rada centra za socijalni rad propisano je da centar za socijalni rad treba da ima najmanje 50% socijalnih radnika od ukupnog broja stručnih radnika, što je na nivou cjelokupnog uzorka skoro dosegnuto. Na nivou pojedinačnih centara za socijalni rad ovaj standard ispunjavaju Rožaje (58,33% socijalnih radnika u strukturi stručnih radnika) i Herceg Novi (50,00% socijalnih radnika u strukturi stručnih radnika) kao samostalni centri, te Podgorica (56,67% socijalnih radnika), Mojkovac (54,55% socijalnih radnika) i Kotor (52,63% socijalnih radnika) kao međuopštinski centri za koje nemamo precizne podatke o broju stručnih radnika različitih stručnih profila u područnim jedinicama (izuzev ukupnog broja stručnih radnika u svakoj PJ-ici i broja pravnika), tako da ne možemo biti sigurni u kojoj mjeri eventualna preraspodjela socijalnih radnika po PJ-ama mijenja situaciju. Najmanje socijalnih radnika u strukturi zaposlenih stručnih radnika imaju Centar za socijalni rad za opštinu Cetinje (25,00% socijalnih radnika) i Centar za socijalni rad za opštinu Bijelo Polje (38,46% socijalnih radnika), a socijalni radnici nedostaju i u međuopštinskim centrima za socijalni rad u Nikšiću (31,03% socijalnih radnika, zajedno sa PJ-ama) i Beranama (33,33% socijalnih radnika, zajedno sa PJ-ama).

Zastupljenost socijalnih radnika u strukturi zaposlenih stručnih radnika u centrima za socijalni rad prikazana je u tabeli broj 7, a koji podaci su generisani iz tabele broj 5.

Tabela br. 7: Zastupljenost socijalnih radnika u strukturi stručnih radnika

Zastupljenost socijalnih radnika u strukturi stručnih radnika	Procenat
Podgorica sa PJ-ama	56,67%
Nikšić sa PJ-ama	31,03%
Danilovgrad	40,00%
Cetinje	25,00%
Kotor sa PJ-ama	52,63%
Herceg Novi	50,00%
Bar sa PJ-om	40,00%
Berane sa PJ-ama	33,33%
Rožaje	58,33%
Plav sa PJ-om	46,15%
Bijelo Polje	38,46%
Mojkovac sa PJ-om	54,55%
Pljevlja sa PJ-om	41,67%

U tabeli broj 8 dajemo uporedni prikaz podataka o broju i strukturi zaposlenih u centrima za socijalni rad za 2011. godinu i 2018. godinu, pri čemu smo podatke iz 2011. godine, radi adekvatnijeg poređenja, prilagodili kriterijumima podjele na način što smo tzv. pomagačkim profesijama dodali sociologe, koji sada ispunjavaju kriterijume propisane za obavljanje osnovnih stručnih poslova u socijalnoj i dječjoj zaštiti, što podrazumjeva i neposredan rad sa korisnicima (dakle pridružuju se tzv. pomagačkim profesijama, koje su ranije bile vezane za obrazovne kvalifikacije u oblasti socijalnog rada, psihologije, pedagogije, specijalne pedagogije, andragogije, defektologije), dok smo radnike koji po svom stručnom profilu ne pripadaju grupi stručnih radnika, izuzev tadašnjih socijalnih radnika sa višom školskom spremom, isključili iz ove grupe i razvrstali u kategoriju ostali (9 radnika).

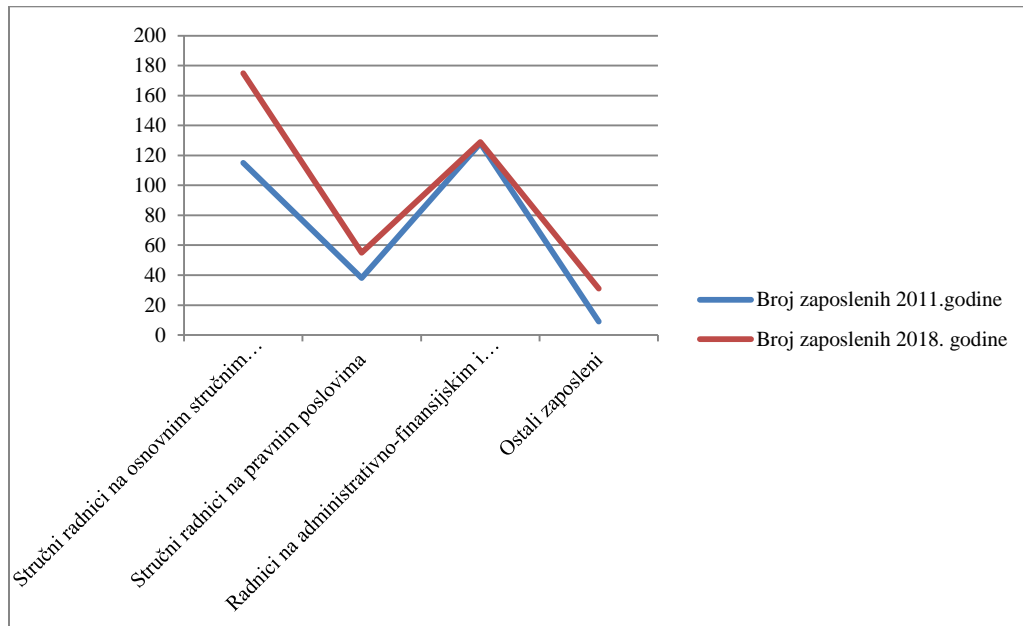
Tabela br. 8: Usporedni prikaz broja i strukture zaposlenih za 2011. godinu i 2018. godinu

Zaposleni u CSR prema grupi poslova	Broj zaposlenih 2011.godine	Broj zaposlenih 2018. godine	Promjena 2011-2018	Promjena u procentima
Stručni radnici na osnovnim stručnim poslovima	115	175	60	52,17%
Stručni radnici na pravnim poslovima	38	55	17	44,74%
Radnici na administrativno-financijskim i tehničkim poslovima	128	129	1	0,78%
Ostali zaposleni	9	31	22	244,44%
Ukupno	290	390	100	34,48%

Iz tabele broj 8 vidimo da je ukupan broj zaposlenih u centrima za socijalni rad u 2018. godini veći za 34,48% u odnosu na broj zaposlenih u 2011. godini. Povećanje broja zaposlenih prisutno je u svim posmatranim grupama, pri čemu se najveći porast broja zaposlenih, od čak 244,44%, registruje u kategoriji ostali zaposleni, a najmanji je kod zaposlenih na administrativno – financijskim i tehničkim poslovima, gdje iznosi svega 0,78%. Broj zaposlenih na osnovnim stručnim poslovima povećan je za 52,17 %, ali istovremeno je povećan i broj zaposlenih na pravnim poslovima za 44,74%.

Grafički prikaz odnosa broja zaposlenih u centrima za socijalni rad u 2011. godini i 2018. godini dat je u grafikonu broj 9.

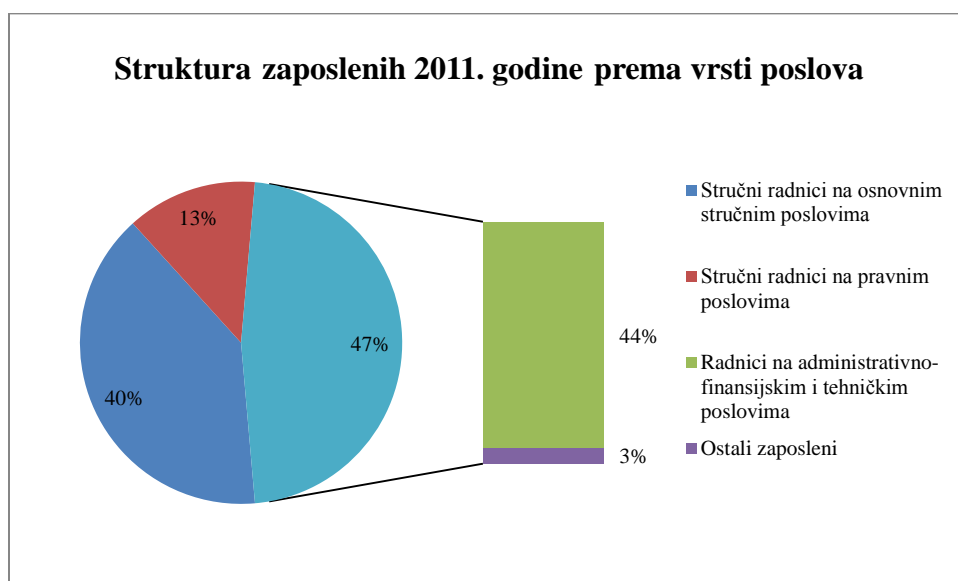
Grafikon br. 9: Odnos broja zaposlenih, po osnovnim grupama poslova, u centrima za socijalni rad u 2011. godini i 2018. godini

Međutim, kada navedene podatke o broju i strukturi zaposlenih u centrima za socijalni rad za 2011. godinu i 2018. godinu uporedimo na drugi način, dobijamo novu perspektivu iz koje promjene ne izgledaju toliko ubjedljivo.

Radi veće preglednosti i lakšeg upoređivanja sa stanjem/slikom za 2018. godinu, dajemo i grafički prikaz strukture zaposlenih u centrima za socijalni rad u 2011. godini.

Grafikon br. 10: Osnovna struktura zaposlenih u centrima za socijalni rad u 2011. godini

Iz grafički prikazane (re)koncipirane strukture zaposlenih u centrima za socijalni rad u 2011. godini jasno vidimo da je zapravo veoma sličan “odnos snaga” između različitih kategorija zaposlenih u 2011. godini i u 2018. godini, odnosno da proporcionalno broj zaposlenih na različitim grupama poslova (osnovnim stručnim poslovima u socijalnoj i dječjoj zaštiti, pravnim poslovima, administrativno-financijskim i drugim poslovima - ostali zaposleni) suštinski nije bitnije promjenjen u odnosu na 2011. godinu (vidjeti grafikon broj 1).

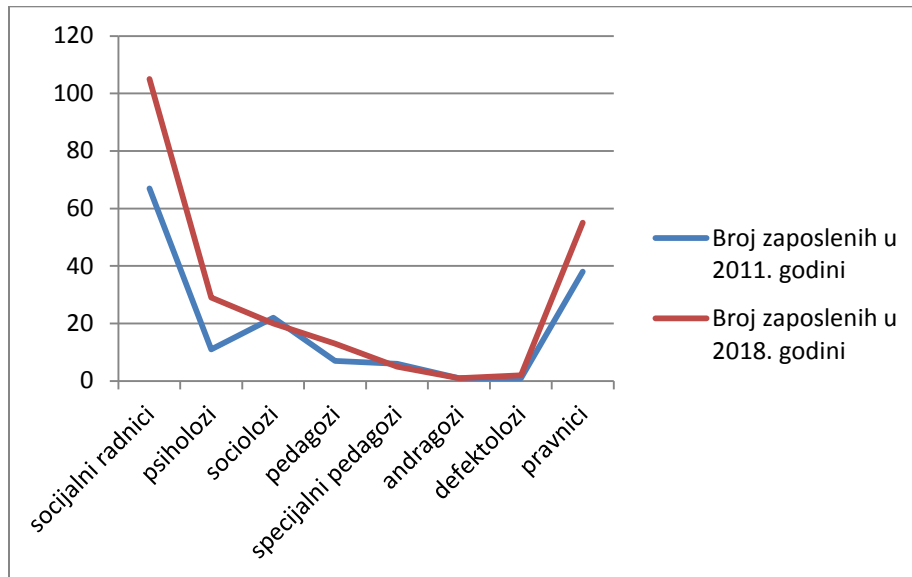
Ipak, pozitivna promjena svakako je prisutna u povećanju broja stručnih radnika, što posebno dolazi do izražaja kada uporedimo broj zaposlenih stručnih radnika prema stručnim profilima u 2011. godini i 2018. godini, što je prikazano u tabeli broj 9 i grafikonu broj 11.

Tabela br. 9: Uporedni prikaz stručnih radnika zaposlenih u centrima za socijalni rad za 2011 i 2018 godinu prema stručnim profilima

Stručni radnici u CSR prema stručnom profilu	Broj zaposlenih u 2011. godini	Broj zaposlenih u 2018. godini	Razlika 2011-2018 godina	Razlika procenat %
socijalni radnici	67	105	38	56,72%
psiholozi	11	29	18	163,64%
sociolozi	22	20	-2	9,09%
pedagozi	7	13	6	85,71%
specijalni pedagozi	6	5	-1	16,67%
andragozi	1	1	0	0,00%
defektolozi	1	2	1	100,00%
pravници	38	55	17	44,74%
Ukupno	153	230	77	50,33%

Podaci iz tabele prikazani su i grafički radi bržeg uvida u kretanje broja zaposlenih u posmatranom periodu.

Grafikon br. 11: Uporedni prikaz stručnih radnika zaposlenih u centrima za socijalni rad za 2011 i 2018 godinu prema stručnim profilima

Iz tabele broj 9 i grafikona broj 11 vidljivo je da je u strukturi stručnih radnika u centrima za socijalni rad u posmatranom periodu došlo do povećanja broja stručnih radnika određenih stručnih profila, koji porast je naročito izražen u podgrupi psihologa (povećanje od 163,64%), za čijim zapošljavanjem je veći broj centara za socijalni rad iskazivao potrebu prema izvještaju iz 2011. godine (Žegarac, N. Podgorica, 2011).

Dostupnost usluga ima različite dimenzije i za adekvatno detektovanje potrebe za poboljšanjem organizacione sheme i planiranje kadrovske strukture zaposlenih kako bi mogli da kvalitetnije odgovore na propisane obaveze i izađu u susret potrebama korisnika može biti značajno sagledavanje broja stručnih i administrativnih radnika centara za socijalni rad i područnih jedinica u odnosu na broj stanovnika na teritoriji opština koje pokrivaju.

U tabeli broj 10 prikazan je odnos broja zaposlenih u centrima za socijalni rad i područnim jedinicama i broja stanovnika u opštinama za koje su osnovani.

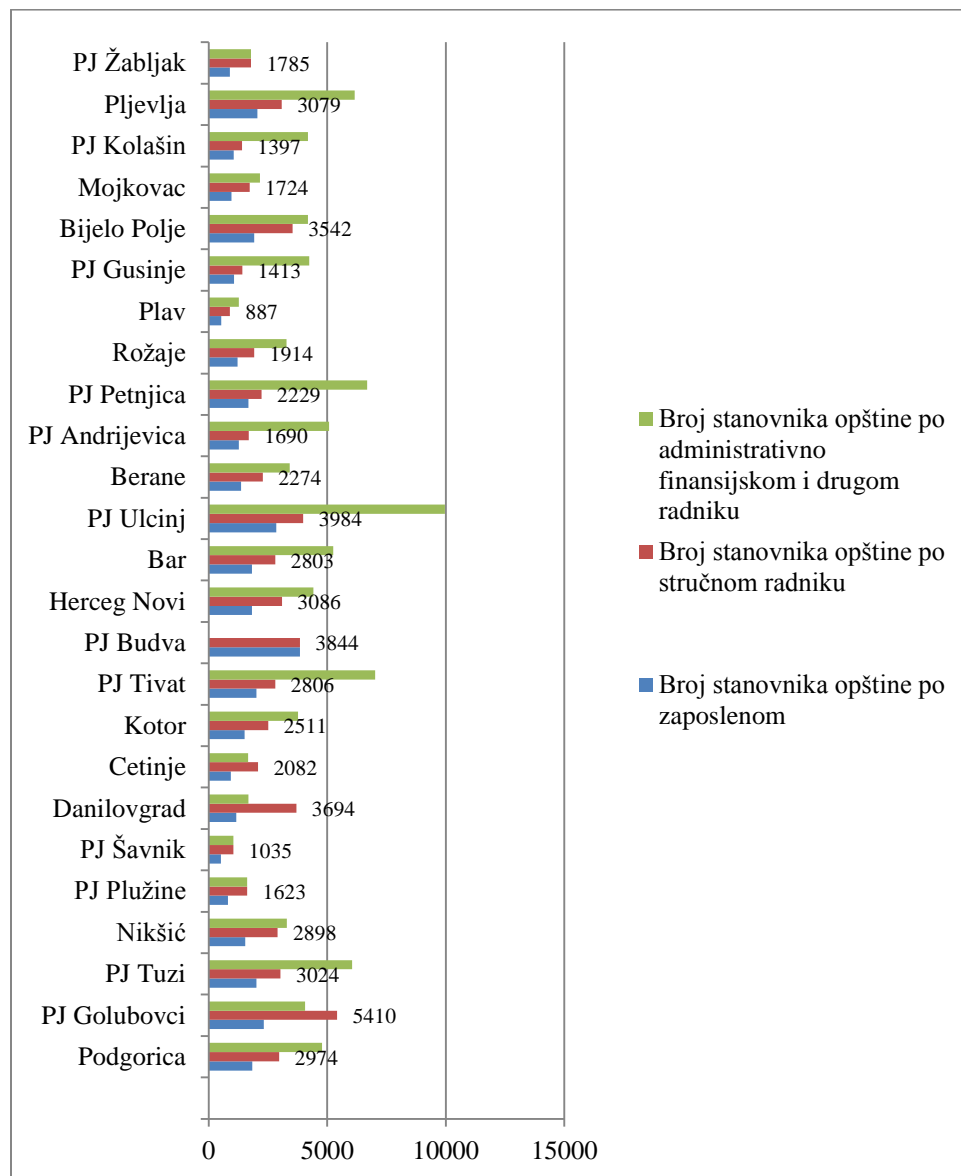
Tabela br. 10: Odnos broja zaposlenih u centrima za socijalni rad i područnim jedinicama i broja stanovnika u opštinama (veza: tabela br. 2)

Centri za socijalni rad	Broj stanovnika opštine prema popisu iz 2011. godine	Broj stanovnika opštine po zaposlenom	Broj stanovnika opštine po stručnom radniku	Broj stanovnika opštine po zaposlenom na osnovnim stručnim poslovima	Broj stanovnika opštine po administrativno finansijskom i drugom radniku	Procenat stanovnika Crne Gore po opštini
Podgorica	157610	1833	2974	3665	4776	25,42%
PJ Golubovci	16231	2319	5410	8116	4058	2,62%
PJ Tuzi	12096	2016	3024	4032	6048	1,95%
Nikšić	72443	1541	2898	3450	3293	11,68%
PJ Plužine	3246	812	1623	3246	1623	0,52%
PJ Šavnik	2070	518	1035	2070	1035	0,33%
Danilovgrad	18472	1155	3694	4618	1679	2,98%
Cetinje	16657	925	2082	2776	1666	2,69%
Kotor	22601	1507	2511	3229	3767	3,64%
PJ Tivat	14031	2004	2806	3508	7016	2,26%
PJ Budva	19218	3844	3844	4805	/	3,10%
Herceg Novi	30864	1816	3086	4409	4409	4,98%
Bar	42048	1828	2803	3823	5256	6,78%
PJ Ulcinj	19921	2846	3984	4980	9961	3,21%
Berane	27284	1364	2274	3032	3411	4,40%
PJ Andrijevica	5071	1268	1690	2536	5071	0,82%
PJ Petnjica	6686	1672	2229	3343	6686	1,08%
Rožaje	22964	1209	1914	2552	3281	3,70%
Plav	8869	522	887	1109	1267	1,43%
PJ Gusinje	4239	1060	1413	4239	4239	0,68%
Bijelo Polje	46051	1919	3542	5117	4186	7,43%
Mojkovac	8622	958	1724	2156	2156	1,39%
PJ Kolašin	8380	1048	1397	2095	4190	1,35%
Pljevlja	30786	2052	3079	3848	6157	4,96%
PJ Žabljak	3569	892	1785	3569	1785	0,58%
Ukupno	620029	1590	2696	3543	3875	100,00%

Iz tabele broj 10 vidimo da u prosjeku jedan stručni radnik pokriva 2696 stanovnika Crne Gore, dok se raspon kreće od 887 u Plavu do 5410 u Golubovcima.

Navedene podatke prikazaćemo i grafički kako bi omogućili jasniju sliku.

Grafikon br. 12: Odnos broja zaposlenih u centrima za socijalni rad i područnim jedinicama i broja stanovnika u opštinama

Imajući u vidu broj stručnih radnika centara za socijalni rad i područnih jedinica u odnosu na broj stanovnika opštine **usluge su najmanje dostupne** građanima Golubovaca (1 stručni radnik na 5410 stanovnika), Ulcinja (1 stručni radnik na 3984 stanovnika), Budve (1 stručni radnik na 3844 stanovnika), Danilovgrada (1 stručni radnik na 3694 stanovnika) i Bijelog Polja (1 stručni radnik na 3542 stanovnika). Preko 3000 stanovnika opštine po 1 stručnom radniku centra za

socijalni rad imaju: Centar za socijalni rad za opštinu Herceg Novi, Centar za socijalni rad za opštinu Pljevlja, kao i Područna jedinica za opštinu Tuzi.

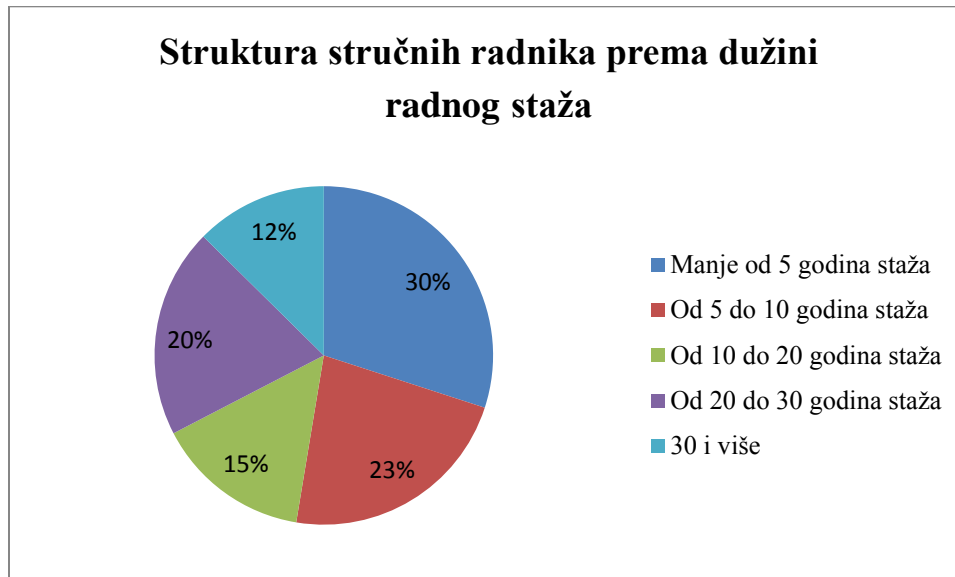
Međutim, slika o opterećenosti stručnih radnika, koja se odražava na dostupnost usluga korisnicima i kvalitet rada, ne može biti potpuna ako se ne uzme u obzir da su promjene u unutrašnjoj organizaciji centara za socijalni rad, odnosno novo ustrojstvo i način rada, uslovlili da dio radnika koji su direktno radili sa korisnicima pređe na pozicije rukovodilaca i supervizora.

Prema izvještajima centara za socijalni rad, na dan 31.12.2018. godine, 11 stručnih radnika (4 pravnik i 7 stručnih radnika koji po svojim stručnim profilima ispunjavaju uslove za obavljanje osnovnih stručnih poslova) nalazilo se na pozicijama rukovodilaca područnih jedinica; 23 stručna radnika (10 pravnik, 8 socijalnih radnika i 5 radnika drugih profesija kvalifikovanih za neposredan rad sa korisnicima) bili su na pozicijama rukovodilaca službi u centrima za socijalni rad; 14 stručnih radnika tzv. pomagačkih profesija obavljali su supervizijske poslove u centrima za socijalni rad (9 psihologa, 3 socijalna radnika, 1 pedagog i 1 sociolog) i 6 stručnih radnika, takođe iz grupe pomagačkih profesija, bili su raspoređeni na poslove planiranja i razvoja (3 sociologa, 2 psihologa i 1 pedagog). Iako, većina zaposlenih rukovodilaca i supervizora, obavljaju i osnovne stručne poslove, to se ne može smatrati dobrim rješenjem, jer teško može obezbjediti neophodnu posvećenost i dostupnost koju zahtjeva svaka od navedenih uloga, odnosno poslova.

Ukoliko iz podgrupe stručnih radnika koji po svom stručnom profile ispunjavaju uslove za obavljanje osnovnih stručnih poslova u socijalnoj i dječjoj zaštiti (ukupno 175) izdvojimo stručne radnike koji su raspoređeni na poslove rukovodioca, supervizora, kao i na poslove planiranja i razvoja, broj radnika čija primarna uloga je direktan rad s korisnicima umanjuje se za 40, odnosno za približno 23%, što čini skoro 1/4 stručnih radnika kvalifikovanih za osnovne stručne poslove. Pri tome, prema podacima iz analize rada centara za socijalni rad koju je za potrebe Ministarstva rada i socijalnog staranja izvršio Centar za istraživanje i razvoj društva "IDEAS" (Milanović, M. Podgorica, 2018), **61,5% stručnih radnika angažovano je na materijalnim davanjima.**

U grafikonu broj 13 prikazujemo distribuciju stručnih radnika u centrima za socijalni rad prema dužini radnog staža na dan 31.12.2018. godine.

Grafikon br. 13: Struktura stručnih radnika u centrima za socijalni rad na dan 31.12.2018. godine prema dužini radnog staža.

Iz grafičkog prikaza uočava se da skoro 1/3 stručnih radnika u centrima za socijalni rad čine stručni radnici koji imaju manje od 5 godina radnog staža, što upućuje na potrebu investiranja u razvijanje njihovih stručnih kompetencija kroz obezbjeđivanje različitih oblika stručne podrške.

1.3. STRUČNO USAVRŠAVANJE ZAPOSLENIH

Zakon o socijalnoj i dječjoj zaštiti definiše stručno usavršavanje kao neprekidno sticanje znanja i vještina stručnih radnika i stručnih saradnika u socijalnoj i dječjoj zaštiti. Prema ovom zakonu stručni radnici i stručni saradnici u socijalnoj i dječjoj zaštiti imaju pravo i dužnost da u toku profesionalnog rada prate razvoj nauke i struke i da se stručno usavršavaju radi održavanja i unaprjeđivanja profesionalnih kompetencija i kvaliteta stručnog rada.

U cilju stručnog usavršavanja, radi održavanja i unapređivanja profesionalnih kompetencija i kvaliteta stručnog rada, Zavod za socijalnu i dječju zaštitu je tokom 2018. godine, samostalno ili u saradnji sa UNICEF-om, TAIEX-om i Upravom za kadrove, organizovao različite obuke, od kojih su slijedeće obuke bile posebno značajne za stručne radnike zaposlene u centrima za socijalni rad:

- *“Specifičnosti komunikacije sa osobama sa invaliditetom u socijalnom radu”* – jednodnevna radionica koju su održale načelnica Odjeljenja za razvoj i stručnu podršku, Bojana Miletić, i samostalna savjetnica I, Nataša Gospić, u saradnji sa Savezom slijepih Crne Gore, čiji izvršni direktor, Goran Macanović, je učestvovao u realizaciji obuke. Obuka je održana u Zavodu za socijalnu i dječju zaštitu, a prisustvovalo joj je 18 stručnih radnika iz centara za socijalni rad.

- *“Izgradnja kapaciteta stručnih radnika u centrima za socijalni rad o zloupotrebi i seksualnom nasilju nad djecom”* – trodnevna radionica (ekspertska misija) organizovana uz podršku TAIEX-a (Instrument tehničke pomoći i razmjene informacija, kojim upravlja Generalni direktorat za proširenje Evropske komisije). Predavači su bili Ella Selak Bagarić i Keith O'Reilly, a od 19 učesnika koji su prisustvovali obuci bilo je 13 stručnih radnika iz centara za socijalni rad.
- *“Obuka pravnika u socijalnoj i dječjoj zaštiti”* – dvodnevna obuka po akreditovanom programu, čiji autor i realizator je Vladan Jovanović, regionalni samostalni konsultant u oblasti socijalne zaštite, porodičnog prava, prava djeteta, medijacije i ljudskih i manjinskih prava. Obuku je pohađalo ukupno 19 pravnika iz sistema socijalne i dječje zaštite, od kojih su 13 pravnika zaposleni u centrima za socijalni rad.
- *“Primjena Zakona o upravnom postupku”* – jednodnevna obuka organizovana u saradnji sa Upravom za kadrove, realizovana je u dva termina. Ukupan broj polaznika obuke bio je 47, od kojih je 39 učesnika bilo iz centara za socijalni rad.
- *“Porodični zakon, izmjene i dopune – Učešće djeteta u postupcima iz porodičnih odnosa”* – dvodnevna obuka organizovana u dva termina u saradnji sa UNICEF-om, kojoj je prisustvovalo 77 učesnika iz više sektora. Predavači su bili: Vesna Begović, sutkinja Vrhovnog suda Crne Gore; prof. dr Nevena Petrušić, šefica Katedre za građanskopravne nauke na Pravnom fakultetu u Nišu i dr Milica Pejović Milovančević, docent na Medicinskom fakultetu u Beogradu. Iz centara za socijalni rad, 23 voditelja slučaja su bili uključeni u ovu obuku.
- *“Odnosi sa javnošću i medijsko predstavljanje”* – dvodnevni specijalizovani seminar, organizovan u dva termina, koji je vodila prof. dr Milica Kostić – Stanković, šefica Katedre za marketing i odnose sa javnošću na Fakultetu organizacionih nauka Univerziteta u Beogradu. Seminar je pohađalo ukupno 40 učesnika, od kojih su 13 bili stručni radnici centara za socijalni rad.
- *“Osnovna obuka za primjenu metoda vođenja slučaja u socijalnoj zaštiti”* – dvodnevna obuka po akreditovanom programu, organizovana u dva termina. Obuku su realizovali autori programa: prof. dr Miroslav Brkić, redovni profesor na Fakultetu političkih nauka Univerziteta u Beogradu i Sandra Perić, direktorica Komore socijalne zaštite Republike Srbije. Obuku su pohađala ukupno 43 polaznika, od kojih su 34 bili stručni radnici iz centara za socijalni rad.
- *“Osnovna obuka za pružanje supervizijske podrške”* – trodnevna obuka organizovana po akreditovanom programu autorki Nade Šarac, Svetlane Živanić i Ive Branković, koju je pohađalo 19 učesnika, od kojih su 16 bili stručni radnici iz centara za socijalni rad.
- *“Primjena zakona o zaštiti podataka o ličnosti”* – jednodnevna obuka organizovana u saradnji sa Upravom za kadrove. Predavači su bili Muhamed Đokaj, predsjednik Savjeta Agencije za zaštitu podataka o ličnosti i slobodan pristup informacijama i Mirjana Volkov, rukovodilac Odsjeka za predmete i prigovore u oblasti zaštite ličnih podataka.

Obuci je prisustvovalo 18 učesnika, od kojih su 9 bili stručni radnici iz centara za socijalni rad.

- *“Unaprjeđenje vještina voditelja slučaja u radu sa žrtvama nasilja, posebno djece, sa posebnim osvrtom na rodno zasnovano nasilje”* – dvodnevna obuka organizovana u saradnji sa TAIEX-om, koju su realizovale ekspertkinje iz Hrvatske: Renata Odeljan, direktorka Policijske akademije i viši predavač na Policijskoj akademiji u Zagrebu; Ninoslava Pećnik, šefica Odsjeka za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu i Sandra Batlak, savjetnica u Kabinetu Ministarstva demografije, porodice, mladih i socijalne politike Hrvatske. Obuci je prisustvovao ukupno 21 učesnik, od čega su 14 učesnika bili stručni radnici iz centara za socijalni rad.
- *“Senzibilizacija u radu sa romskom populacijom”* – dvodnevni seminar održan u tri termina, realizovan u Podgorici, Bijelom Polju i Budvi, kojim je obuhvaćeno 47 stručnih radnika iz centara za socijalni rad.

Ukupan broj stručnih radnika iz centara za socijalni rad koji su prisustvovali navedenim programima obuke u organizaciji Zavoda za socijalnu i dječju zaštitu je 239, pri čemu su neki stručni radnici bili uključeni u više od jednog programa, tako da je stvarni broj stručnih radnika obuhvaćenih obukama zapravo nešto manji.

Osim obuka u organizaciji Zavoda, stručni radnici iz centara za socijalni rad prisustvovali su i obukama koje su organizovali autori programa akreditovanih u Zavodu za socijalnu i dječju zaštitu:

- *“Strategije suzbijanja vršnjačkog zlostavljanja u domskom okruženju”* - obuka realizovana u organizaciji NVO “Juventas”.
- *“Participacija korisnica sa iskustvom nasilja i procjena rizika u slučajevima nasilja u porodici, posebno nasilja nad ženama i djecom”* – obuka realizovana u organizaciji NVO SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja, Nikšić.
- *“Program obuke za pružanje podrške ženama sa iskustvom nasilja u skladu sa principima dužne pažnje”* – obuka realizovana u organizaciji SOS Podgorica.
- *“Trening program za zaposlene u oblasti socijalne i dječje zaštite na opšte teme iz oblasti ljudskih prava djece s invaliditetom i osoba s invaliditetom”* – obuka realizovana u organizaciji Udruženja mladih s hendikepom Crne Gore (UMHCG).
- *“Program osnovne obuke stručnih radnika, stručnih saradnika i članova multidisciplinarnih timova za prevenciju i suzbijanje dječjih ugovorenih brakova”* – obuka realizovana u organizaciji NVO Centar za romske inicijative.

Obuke po akreditovanim programima u organizaciji autora programa, od kojih su neke održane u više termina, pohađalo je 65 stručnih radnika iz centara za socijalni rad.

U tabeli broj 11 sistematizovani su podaci o različitim oblicima stručnog usavršavanja u koja su bili uključeni zaposleni u centrima za socijalni rad tokom 2018. godine, a na osnovu podataka dostavljenih u statističkim izvještajima centara.

Tabela br.11: Broj radnika centara za socijalni rad koji su pohađali različite programe stručnog usavršavanja u 2018. godini

Vrsta programa obuke ili stručnog usavršavanja	Broj radnika
Programi obuke koji su akreditovani u sistemu socijalne zaštite	98
Programi obuke koji nijesu akreditovani u sistemu socijalne zaštite	84
Seminari, savjetovanja, konferencije i drugo	162
Neki drugi programi ili usavršavanja (akademsko usavršavanje, specijalizacija, master i sl.)	3

Većina stručnih radnika u centrima za socijalni rad završili su osnovne programe obuke za posao koji obavljaju (obuka za rad na materijalnim davanjima, obuka za vođenje slučaja i obuka za pravnike u centrima za socijalni rad).

Prema podacima koje su dostavili centri na dan 31.12.2018. godine bilo je samo 5 stručnih radnika (2 voditelja slučaja i 3 pravnika), odnosno 2,17 %, koji nijesu pohađali osnovni program obuke za posao koji obavljaju, pri čemu je iskazana potreba da osnovni program obuke za supervizore prođe više zaposlenih, a ne samo radnici koji su raspoređeni na supervizijske poslove.

Kroz kvalitativnu analizu podataka o programima obuke koje stručni radnici žele da pohađaju u narednom periodu, identifikuju se područja/oblasti rada u kojima se stručni radnici centara za socijalni rad najčešće suočavaju sa višestrukim izazovima i dilemama, odnosno oblasti rada u kojima je naglašena potreba za unaprijeđenjem znanja i vještina.

Najviše interesovanja iskazano je za obuke u oblastima:

- nasilja u porodici i nasilja nad djecom, rada u okviru multidisciplinarnih timova i rada sa određenim kategorijama žrtava (rad sa djecom sa smetnjama u razvoju koja su žrtve nasilja, zlostavljanja ili zanemarivanja; rad sa djecom žrtvama seksualnog nasilja; rad sa

odraslima i starijima žrtvama nasilja), procjene i upravljanja bezbjedonosnim rizicima, rada sa počiniocima nasilja;

- rada sa djecom žrtvama vršnjačkog nasilja i počiniocima;
- rada sa traumatizovanom djecom;
- rada sa djecom sa problemima u ponašanju i sukobu sa zakonom, posebno rada sa maloljetnicima kojima je izrečena vaspitna mjera pojačanog nadzora organa starateljstva, primjene medijacije u radu sa maloljetnim počiniocima prekršajnih i krivičnih djela;
- rada sa roditeljima u brakorazvodu i djecom čiji roditelji se u sporu oko vršenja roditeljskog prava (postupanje u slučajevima visokokonfliktnih razvoda, rad sa instruisanom djecom, prepoznavanje i spriječavanje manipulacije djecom i sl.);
- porodičnog smještaja - hraniteljstva i porodičnog smještaja (priprema korisnika za smještaj, obučavanje potencijalnih hranitelja, savjetodavni rad sa pružaocima usluge porodičnog smještaja - hraniteljstva i porodičnog smještaja i korisnicima usluge);
- rada sa teško saradljivim korisnicima;
- primjene mjera porodično-pravne zaštite (starateljstvo, nadzor nad vršenjem roditeljskog prava, rad sa roditeljima kojima je izrečena mjera nadzora nad vršenjem roditeljskog prava);
- pripreme mladih smještenih u institucije i hraniteljske porodice za osamostaljivanje i život u zajednici;
- rada sa mentalno oboljelim licima i njihovim porodicama;
- rada sa korisnicima psihoaktivnih supstanci i njihovim porodicama;
- rada sa marginalizovanim grupama korisnika;
- rada sa azilantima.

Takođe, izraženo je interesovanje za obuke fokusirane na prevladavanje stresa na poslu i prevenciju profesionalnog sagorijevanja.

Manji broj stručnih radnika istakao je i potrebu za obukama vezano za korišćenje ISSS-a u generisanju podataka za statističko izvještavanje.

Na osnovu dužine spiska obuka za kojima su stručni radnici centara za socijalni rad iskazali interesovanje i potrebu može se zaključiti da su visoko motivisani i otvoreni ka sticanju novih znanja, kao i da imaju izražen doživljaj odgovornosti prema korisnicima sa kojima rade. Obuke za kojima postoji potreba, pored toga što se odnose na različite oblasti rada, pokrivaju cjeli kontinuum profesionalnog usavršavanja, krećući se od programa namjenjenih sticanju bazičnih znanja i vještina ka specijalizovanim ili čak visoko specijalizovanim obukama. Kontinuum obuka iz perspektive stručnih radnika centara za socijalni rad, uključivao bi: obuku za vođenje slučaja; obuku pravika za učestvovanje u stručnim postupcima u okviru vođenja slučaja; obuku za unaprjeđivanje vještina komunikacije i rješavanja konflikata; obuku o osnovnim ljudskim i dječjim pravima; obuku za realizaciju procjene potencijalnih usvojitelja i hranitelja; obuku za izradu planova usluga; obuku za timski rad; obuku za konferenciju slučaja; obuku za vođenje

forenzičkog intervjua; obuku za intervencije u krizi; obuku za savjetodavni rad; obuka za medijaciju; obuku za savjetodavno-terapijski rad sa djecom; obuku iz sistemske porodične terapije i drugih psihoterapijskih pravaca (transakciona analiza – bazični nivo; grupna psihoterapija; Rodžersova klijentom usmjerena psihoterapija i dr.).

Iskazivanje potrebe za specijalizovanim obukama može se posmatrati i kao izraz želje stručnih radnika da se bave tretmanom korisnika, odnosno pokazatelj da stručni radnici kao integralni dio svog posla percipiraju i pružanje savjetodavnih, savjetodavno-terapijskih i socijalno-edukativnih usluga korisnicima, što po mišljenju mnogih autora i jeste utkano u sve ili gotovo sve aspekte socijalnog rada, iako nije ugrađeno u Pravilnik o organizaciji, normativima, standardima i načinu rada centra za socijalni rad.

Veliko interesovanje stručnih radnika za obuke na temu prevencije sindroma profesionalnog sagorijevanja govori da profesionalci u centrima za socijalni rad odgovorno prepoznaju ovu pojavu i rizike koje ona nosi. Imajući u vidu složenost sindroma sagorijevanja i posljedice, neophodno je da proces planiranja podrške stručnim radnicima u centrima za socijalni rad, bude sistemski organizovana i kontinuirana aktivnost, odnosno nije dovoljno da postoji i da se pohađa jedna obuka na temu profesionalnog sagorijevanja, već je potrebna strukturirana podrška na više nivoa kako bi se odgovorilo na sve aspekte ovog kompleksnog problema. Ovo je posebno važno u okolnostima konstantnog povećanja broja korisnika prava koja se ostvaruju preko centara za socijalni rad, sve složenijih problema i potreba sa kojima korisnici dolaze, nedostajućih usluga u zajednici, te nedovoljnog broja zaposlenih stručnih radnika, angažovanih u neposrednom radu sa korisnicima, u centrima za socijalni rad.